

SHARQ MUTAFAKKIRLARINING MA’NAVIY MEROSIDA FARZAND TARBIYASI

Mardonova Mashhura

Ilmiy rahbar: Sharipova N

Navoiy davlat pedagogika instituti ‘

*Tarix fakulteti Milliy g`oya, ma`naviyat asoslari va
huquq ta`limi yo`nalishi 3 bosqich talabasi*

Xalqning aniq maqsad sari harakat qilishi, davlatmand bo`lishi baxtli bolib izzat-hurmat topishi, jahongir bo`lish, yoki zaif bo`lib xorlikka tushishi, baxtsizlik yukini tortishi, etibordan qolib o`zgalarga tobe va qul, asir bo`lishi ularning o`z ota-onalaridan bolalikda olgan tarbiyalariga bog`liq”

Fitrat

Annotatsiya: Bu maqolada buyuk ajdodlarimizning farzand tarbiyasiga qaratilgan fikrlari, qarashlari va sharqona tarbiya na`munalari namunalari hamda yot g'oyalarning salbiy jihatlari yoritilgan.

Annotation: this article covers the thoughts, views and examples of Oriental upbringing of our great ancestors, aimed at raising children, as well as negative aspects of foreign ideas.

Аннотация: В этой статье освещаются мнения, взгляды и примеры восточного воспитания наших великих предков, направленные на воспитание детей, а также негативные аспекты чуждых идей.

Kalit so`zlar: Sodiq Qoshg`ariy, Abu Homid G`azzoliy, Amir Temur, zardushtiylik, Abdulla Avloniy, ta`lim, tarbiya.

Key words: Sadiq Kashgari, Abu Hamid Ghazali, Amir Temur, Zoroastrianism, Abdullah Avloni, education, upbringing.

Ключевые слова: Садик Кашгари, Абу Хамид Газали, Амир Темур, зороастризм, Абдулла Авлони, образование, воспитание.

Farzand komilligi, uning tarbiyasi, sog`lomligi milliy qadriyatlarga, Vataniga bo`lgan muhabbati kabi masalalar ko`tarilganda, mutafakkir Abdulla Avloniyning “Tarbiya biz uchun yo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat mmasalasi dur”, - degan ma`noli fikrlari naqadar haqiqat ekanligini anglaymiz. Tarbiyaning o`chog`i bo`lgan oila - har bir xalqning, millatning davomiyligini saqlovchi, milliy qadriyatlarning rivojini ta`minlovchi, ma`nan va jismonan barkamol avlodni dunyoga keltirib, tarbiyalab, vatanparvar yurt himoyachilarini voyaga yetkazuvchi muqaddas makondir. Inson ilk tarbiyani oiladan, mehr qo`ridan, onaning

suti va o'ziga xos allasidan oladi. Uning ta'siri odam tabiatiga, qalbiga mustahkam joylashadi. Farzandning komilligi, ruhiyati, mehribonligi, odobi har bir oilada belgilangan ichki, o'ziga xos qonun-qoidalari asosida shakllanib boradi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, “Barchamizga ayonki, yurtimizdagi har qaysi inson har qaysi oilaning eng ezgu orzu-maqсадlari, hayotiy manfaatlari, avvalambor uning farzandlari timsolida namoyon bo'ladi, ro'yobga chiqadi “Mutafakkir Mavlono Sodiq Qoshg'ariy “Odobiya” asarida ustoz bo'lishning 400dan ortiq qoidalarini bayon qilgan¹. Bulardan eng muhimlarini ta'kidlab o'tamiz.

1. Ustozlikka da'vogarning avvalo bo'g'zi toza bo'lsin. Ustoz halol yeb, halol ichishi kerak.

2. Aks holda uning so'zlari yolg'on bo'ladi.

3. Ustoz pokdamon bo'lsin. Ustoz kamtar va mag'rur bo'lishi kerakki, oddiy odamlar unga murojaat qila olishi va nopoklar uni bo'ysindira olmasligi kerak.

4. Ustoz zinda dil bo'lsin. Tirik ko'ngil odam ruxiyatshunos bo'lib, inson shaxsini yaxshi tushunadi, hayotga optimal qaraydi, o'z kasbini sevadi. Bu o'rinda shaxs psixologiyasini yaxshi tushunish haqida so'z bormoqdaki, uning zamirida ko'ngil ko'zi yumuq odamning tarbiyachi bo'la olmasligiga ishora bor.

5. Ustoz nazarkarda bo'lsin. Ya'niki, Ustoz shogirdining issiq-sovug'idan, yurish-turishidan va fikru zikridan xabardor bo'lishi lozim².

Ustoz shogirdini turli usullarda tarbiyalaydi. Kimdir 20 yil, yana kimdir 7 yil tarbiya olishi mumkin. Jumladan, mashhur Bahovuddin Naqshband ustozlari qo'lida bor yo'g'i 7 yil tarbiya ko'rgan, xolos. Ta'kidlash joiz, qadimda agar ustoz shogirdining iste'dodini tarbiyalashga o'zini o'zini sezsa, uni darhol o'zidan kuchliroq ustoz huzuriga yuborgan, toki shogirdining yo'liga to'g'anoq bo'lmasligi uchun. Darhaqiqat, har bir yosh avlodni tarbiyasida ota-onadan tashqari ustozni roli juda muhim. Chunki shogirdi biror natijaga erishsa, rahmatga, olqishga sazovor bo'lsa shularga qarab ustozining bilimiga baho berishadi. Ustozlik qilish sotuvchilik yoki hunarmamdlikdanda murakkabroqdir.

Bu so'zlar shuni ma'lum qiladiki, kelajagimiz qanday bo'lishi, qanday sharoitda yashashimiz, bizlarni kimlar xotirlashi hozirgi yoshlar qanday bilim va tarbiya olishiga bog'liq.

Amir Temur - o'zbek davlatchiligini eng yuksak pog'onaga olib chiqqan buyuk shaxs. U o'z hayot faoliyati davomida doimo o'zining “Kuch -adolatda” degan shioriga amal qilgan holda ish yuritgan. Amir Temur farzandlari, naberalari yaqinlarining tarbiyasiga alohida e'tibor qaratgan. Naberalarini tarbiyalashda Amir

¹Mirziyoyev Sh.M. 2017.24-iyun “Xalq so'zi” gazetasi.

²Farmonova M“Sharq mutafakkirlarining ma'naviy me'rosida farzand tarbiyasi” (ilmiy-uslubiy qo'llanma)“Tasvir Nashriyot uyi Toshkent-2020.

Temurning rafiqasi bosh-qosh bo'lgan. Ular shahzoda va malikalarni halol, mehnatsevar, aqlli, dono, odob-axloqli, mo'min va mo'minalar qilib tarbiyalashgan³.

Barkamol inson uning tarbiyasi haqidagi yuksak g'oyalar bayon qilingan Zardushtiylikning muqaddas kitobi “Avesto:” ning tub ma'no- mohiyatini belgilab beradigan “ezgu fikr, ezgu so'z, ezgu amal” degan Tamoyilni oladigan bo'lsak, unda hozirgi zamon uchun ham behad ibratli saboqlar borligini ko'rish mumkin. Negaki qalbida ezgulik, poklik, doim yaxshiliklar o'ylasa amallarida ham shular oyna kab aks etadi albatta. Biz farzand tarbiyasida mutafakkirlarning qarashlari, olimlarning fikrini o'rganar ekanmiz, beixtiyor millatimizga xos bo'lgan axloqiy, tarbiyaviy fazilatlar ko'z o'ngimizda gavdalanadi. Shuningdek ilk tarbiya, samimiy munosabat, go'zal muomala oiladan ota-onalarimizning namunasi timsolida shakllanadi. Abu Nasr Farobiyning “Inson o'z baxtiga erishishda go'zallikni ko'rishi va his qilishining o'zi yetarli emas, buning uchun go'zallikni ko'rishi va his qilishining o'zi yetarli emas, buning uchun go'zallikni yarata olishimuhimdir” 4,- degan fikrlarida olam-olam ma'no bor. Mutafakkirning bu fikrida bugungi ota-onalarimiz o'zlari namuna bo'lgan holda oilalarida, ishlarida, ro'zg'orlarida, uy tutishlarida, o'zaro munosabatlarida, yurish turishlarida, kiyinishlarida, salomatliklarida, farzand tarbiyasida ular bilan bo'ladigan muomalada go'zallikni yarata olishlari zarur, degan g'oya o'z aksini topgan. Ajdodlarimiz ham o'zlari namuna bo'lgan holda o'z farzandlariga pandu nasihat qilganlar hamda na'muna bo'lganlar. Jumladan, Abu Nasr Farobiy: “Har inson kasb-korini mukammal bo'lmog'i, yaxshi tarbiya olmog'i, yaxshi xulq-atvorga, fazilatlarga ega bo'lmog'i kerak”, -degan edilar.

Farzand tarbiyasi, kelajagi va manfaatlar haqida so'z borganda “Bundan uch yarim ming yil ilgari yashab o'tgan fir'avnlardan birining qabrtoshi ustuga Yoshlarimiz o'jar va qaysar, keksalarning aytganini nazar-pisandga olmaydi, ajdodlar qadriyatlarini imkor etadi”,⁴ degan so'zlarning bitib qo'yilgani yoshlar tarbiyasi bashariyat taraqqiyotining barcha davrlarida hozirgidek asosiy muammolardan biri bo'lib kelganini tasdiqlaydi.

Abu Homid G'azzoliy o'zining “Ihyou ulumid-din” kitobida 4ta katta mavzuni jamlagan : a)ibodatlar haqidagi qism, b)urf-odatlar haqidagi qism, v)halok qiluvchi va g)najot beruvchi narsalar haqidagi qismlar. Har bir qism o'ntadan, jami o'nta kitobni o'z ichiga olgan. Ta'kidlash joiz, Abu Homid G'azzoliy biror mavzuni yoritar ekan, islomiy odob va an'anaga ko'ra, dastlab unga tegishli oyatlarni keltiradi, so'ngra Payg'ambarimizning hadislariga murojaat etganlar, keyin esa sahobalar va boshqa ulug'larning so'zlaridan, siyratlaridan dalillar keltirganlar. Ushbu kitobda muomala

³M. Qoshg'ariy. Odob saboqlari. “Sharq yulduzi”, 1991. 1-son. Fors tilidan N.Komilov tarjimasi.

⁴M. Qoshg'ariy. Odob saboqlari. “Sharq yulduzi”, 1991. 1-son. Fors tilidan N.Komilov tarjimasi.

odobi, yuksak axloqiy intizom masalalari oyat, hadis asosida sahobalarning so'zlari, ibratomus rivoyatlar orqali yoritilgan. Biz qisqa bo'lsada, til ofatlari haqida so'z yuritar ekanmiz, tilning faoliyat va ta'sir doirasiga chek yo'q: yaxshilik sari yursa, oldida keng maydon, ufqlar qadar cho'zilgan, yomonlik yo'liga kirsas, ilon chayonlar kabi sudralib, tubsiz tubanlikka ketishi mumkin ekani beixtiyor, har birimizni avval o'ylab, keyin so'ylashga chorlaydi. O'zbek oilalarida kitobga muhabbat, kitobni avaylab-asrash, kitobxonlik, g'azalxonlik qadimiy an'analardan bo'lib, farzamd tarbiyasida muhim hisoblangan. Biz kitobxonlik haqida so'z yuritar ekanmiz, tarixga bir nazar tashlaymiz. Bundan salkam uch yarim ming yil ilgari ajdodlarimiz tomonidan muqaddas ma'naviy kitob-"Avesto" ideografik yozuv kashf etilgan. Otashparast ajdodlarimiz uni to'la-to'kis yod bilmoqni, unga amal qilib yashamoqni o'zlari uchun burch deb bilganlar. Qadimdan ma'lumki, kitobsevarlik insoniy fazilat bo'lib, unda insonning ma'naviy komillik darajasi aks etib turadi. Kitobsevarlik oilada shakllanadi. Qadimda xalq baxshilarining oilaviy davralarda, to'y-ma'rakalarda, ziyofat va gap gashtalarda, kuylagan dostonlari, bobolarimizning bolalarga aytgan ertaklari, momolarimiz allalari, rivoyatlarini maroq bilan tinglash orqali kitobxonlik shakllanib borgan.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev quyidagi so'zlarni aytganlar: Bizni o'ylantirgan yana bir muhim masala - bu yoshlarimizning odob-axloqi, yurish-turishi, bir so'z bilan aytganda, dunyoqarashi bilan bog'liq. Bugun zamon shiddat bilan o'zgaryapti. Bu o'zgarishlarni hammadan ko'p his etadigan kim -yoshlar. Mayli, yoshlar o'z davrining talablari bilan uyg'un bo'lsin. Lekin ayni paytda o'zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug' zotlarning avlodimiz deb, o'zligiga sodiq qolishga undab tursin. Bunga nimaning hisobida erishamiz? Tarbiya, tarbiya va faqat tarbiya hisobidir"6 deganlar. Darhaqiqat, bu vazifalar maktab, oila, mahalla, butun jamoatchilikka katta mas'uliyat yuklaydi.. Mamlakatimizda ta'lim-tarbiya sohasining barcha bo'g'inlari - maktabgacha ta'lim, maktab, o'rta maxsus va oliy ta'lim tizimini takomillashtirish, yangi muassasalar bunyod etish va mavjudlarini qayta ta'mirlash bo'yicha olib borilayotgan ishlar yoshlar kamolotida o'z samarasini topmoqda.

Yuqoridagi masalalarni ko'rib chiqar ekanmiz yana bir muhim masalaga to'xtalib o'tish joiz deb o'ylayman. Barchamizga ayonki yoshlarimiz ajdodlarimizdan o'rnak olishga harakat qilishyapti, ammo sovetdan qolib ketgan ajdodlarimizga nisbatan bo'htonlarga ishonadigan va boshqa millatlarga havas qilib, o'z millatini qoralaydigan yoshlar uchrab turmoqda. Bunga sabab yoshlarimizga milliy tariximiz chuqur singdirilmasligi, ba'zi oilalardagi tarbiyaviy muhit yomonligi, farzandlarimiz bobo va buvijonlar bilan yashamasligi, millatimiz ruslashishi hamda kelajak avlod internet vositalaridan to'g'ri foydalanmasligi qolaversa hayotning sinovlarida toblanish jarayonida qiyinchilikdan qochib oson yo'llarni izlash hozirgi kunda tabiiy narsaga aylanib kelmoqda. Bular bilan men yoshlarimiz savodsiz dangasa demoqchi

emasman ammo guruch kurmaksiz bo'lmasligini ham inobatga olish kerak. Demak shular haqida so'z yuritganimizda jahon renesanslari haqida gapirib o'tishni joiz deb bilaman. Ilk o'rta asrlar yaqin va o'rta sharqda Al-Qindiy, Ar-Roziy, Forobiy, Ibn Sino, Beruniy, Ibn Ro'shd kabi bir qancha buyuk mutafakkirlarni yetishtirib chiqardi. Ular feodalizm va musulmon madaniyati rivojlanayotgan bir sharoitda o'z asarlarida ilg'or g'oyalarni ishlab chiqdilar.

XVIII-asr materializmini shakllantirishda muhim rol o'ynadi. Bundan ma'lum bo'ladiki har bir davrda ma'naviyat va bilim uchun kurashadigan ajdodlar bo'lgan. Kishilik jamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti tarixidan ma'lumki, bola shaxsining kamoloti oilada shakllanadi. Oila — jamiyat hayotining kichik bir debochasi bo'lib, har tomonlama sog'lom, barkamol avlodni voyaga yetkazish uchun ma'sul bo'lgan g'oyat muhim tarbiya o'chog'idir. O'zbek oilasi a'zolarining barchasini savodxon, ma'lumotli deb atasak, xato qilmagan bo'lamiz, ana shu imkoniyatlar ta'sirida o'g'il va qizlar bilimli, fikr-mulohazali, topqir, ishbilarmon, aql-zakovati bo'lib voyaga etmoqdalar. Oiladagi bola tarbiyasi ikkiyoqlama ahamiyat kasb etadi, ota-onalar farzandlariga ahloq-odob, ruhiyat va ma'naviyatga oid bilimlardan saboq berish bilan qanoatlanib qolmasliklari, balki o'zlari ham tarbiyaning o'ziga xos sirsinoatlari, hususiyatlari, uning mazmun-mohiyati va ma'nosiga doir eng yangi ma'lumotlardan xabardor bo'lib turishlari kerak bo'ladi. O'z farzandlariga oqilona tarbiya bera olgan ota-onalar, umrlarini rohat va farog'atda o'tkazadilar, bolalaridan hamisha olijanoblik, mehribonlik, yaxshilik ko'radilar, dillari aslo jaroxat azobini sezmaydi; o'kinish hissiga duchor bo'lmaydilar. Shu to'g'rida o'zbek xalqidagi quyidagi maqol darak beradi: “Toy ulg'aysa, ot tinadi (ya'ni ot minishdan qutqariladi)”. Oilaning asosiy tayanchi bo'lgan ota, hayotning barcha mashaqqatlaridan totib ko'radi, o'zining bukilmaz irodasi, adolatparvarligi, hayot sinovlariga bardoshlilik bilan ajralib turuvchi buyuk shaxs sifatida gavdalanadi. Ota — oilaning boshlig'i, posbonidir. Zero, oilaning har bir ko'z ilg'amas nuqtalarini ilg'ay olish, oila a'zolariga faqat to'g'ri, haq yo'lni ko'rsatib turishdek insoniy mas'uliyat ota zimmasida turadi. Ota oilada o'z farzandlariga har tomonlama yurish-turishda, nutq odobida, o'zaro muomali madaniyatida, eng muhimi amaliy ish faoliyatida to'g'rilik va haqqoniylik, samimiylik va xolislik yuzasidan namuna ko'rsatadi. Murg'ak tasavvurli bola ilk tarbiyani oilada oladi. Bola tarbiyasining ilk saboqlari haqida atoqli o'zbek pedagogi Abdulla Avloniy o'zining “Turkiy guliston yoxud Axloq” kitobida quyidagi ibratli o'g'itlarni aytgan edi: “Tarbiyani tug'ilgan kundan boshlamak, vujudimizni quvatlantirmak, zexnimizni ravshanlashtirmak lozim”⁵. Oilada

⁵A. Avloniy. “Turkiy guliston yoxud axloq”. T., “O'qituvchi”. 1994

kattalarning obro'si qo'rqitish asosida emas, balki samimiylilik, o'zaro hurmat-ehtirom zamiriga qurilishi maqsadga muvofiqdir. Oila a'zolarining inoqligi, o'zaro hamjihatligi, kiyinish madaniyati, mehnat faoliyati, o'zga kishilar to'g'risidagi suhbatlari va ularning boshqa sifat hamda fazilatlarini bolaning murg'ak tasavvuriga yangi timsollarni olib kiradi. Oila tarbiyasi bolaning kelajakda kim bo'lib yetishishida muhim o'rin tutadi, bola dastlab oilada jamiyatning qiyofasini quradi, bo'lajak fuqaroning huquq va burchlari, dunyoqarashi va axloqiy qarashlari oilada shakllanadi, shu asosda jisman va ruhan kamol topib boradi. Bola uchun oiladagi sog'lom ijtimoiyruhiy muhit, madaniy-ma'naviy va axloqiy qadriyatlar, an'analar, ijtimoiy-hayotiy tajribalar, ko'nikma va malakalar manbaidir. Bu oilaviy tarbiya jarayonida sayqallanib boradi, tarbiyaning mohiyati kishini hayotga tayyorlashdan iborat bo'lib, tarbiyaning mazmuni, yo'nalishi, maqsadi va vazifasi kishilarning ijtimoiy munosabatlariga bog'liq.

Kishi shu munosabatlarga asosan hayotga biron-bir tarzda qaraydigan bo'ladi, tafakkuri orqali olamni anglaydi va o'zining unga nisbatan munosabatini shakllantiradi, muayyan axloq mezonlari ruxida tarbiya topadi, chunki oilaviy tarbiya ijtimoiy tarbiyaga nisbatan bolalarning ruhiy olamiga, xissiyoti va tuyg'ulariga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Oiladagi ma'naviy-ruhiy muhit, bola tarbiyasida g'oyat muhim ahamiyatga ega bo'lib, oila a'zolarining turmush tarzi ko'p hollarda farzandlarning ruhiy kayfiyati, tasavvuri va xissiyotlarini belgilab beradi. Demak oila sog'lom, barkamol insonni tarbiyalab voyaga etkazishda jamiyat oldida mas'uldir. Oilada tarbiya topgan xar bir inson xar jixatdan umuminsoniy ahloqiy, ilmiy, e'tiqod va boshqa sohalarida kamolatga yetgan hislatlarni o'zida mujassamlashtirgan bo'lishi lozim, kamolot sari intilgan kishin asta-sekin olamni, o'zligini taniy boshlaydi. Komillik insonning adolatli bo'lishi, xaqiqat va yaxshilikka intilishi, vijdonan pok, o'z hatolarini anglab, ulardan xalos bo'lishga xarakat qilishi demakdir, ma'naviyatni boyitish, iymon-e'tiqodli, aql-zakovatli bo'lish kishilarni g'aflatdan uyg'otadi, barcha ezgu tilaklarini ro'yobga chiqaradi. Yosh avlodni barkamol, sog'lom, Vatan tuyg'usini xis qila oladigan shaxs qilib voyaga etkazish, birinchi navbatda, oilaga va ota-onaga bog'liqdir. Yosh avlodda kelajakka bo'lgan ishonch xissini uyg'otish uchun esa, ajdodlarimizning ma'naviyaxloqiy merosini chuqur o'rgatish, ularning iste'dodi va qobiliyatini buyuk maqsadlar sari yo'naltirish. maqsadga muvofiqdir. Masalan, oilalarda moddiy boylikning ko'payishi, undan ota-onalar va bolalarning noto'g'ri foydalanishi, o'smirlarning bir qismida hayotga iste'molchilik, boqimandalik nuqtai-nazardan qarashni, tubanlikni, xudbinlikni keltirib chiqaradi, mehnatsiz boylik orttirish kayfiyati kuchayadi.

Buyuk Sharq mutafakkirlarining merosi bizni doimo halol mehnat bilan yashashga, mardlik, saxovat va kamtarlikka, adolatga va mehr-oqibatga chaqiradi. Albatta, har qaysi xalq yoki millatning ma'naviyatini, tarixini, o'ziga xos urf-odat va

an’analarini milliy qadriyatlarsiz tasavvur etib bo’lmaydi. Sharq olimlarining, jumladan, Ibn Sinoning hikmatlari, Nizomulmulkning “Siyosatnoma”, Nosir Xisravning “Saodatnoma”, “Ro’shnoyinoma”, Yusuf Xos Hojibning “Qutadg’u bilig”, Mahmud Koshg’ariyning “Devonu lug’otit turk”, Ahmad Yugnakiyning “Hibat ul-haqoyiq”, Abu Rayhon Beruniyning hikmatlari, Kaykovusning “Qobusnoma”, Alisher Navoiyning “Mahbub ul-qulub”, Husayn Voiz Koshifiyning “Axloqi muhsiniy” kabi asarlarida bola tarbiyasiga bo’lgan e’tibor o’z aksini topgan. Qayd etilgan asarlardan farzand ota-onaning baxti bo’lsa, tarbiya farzandning buguni, ertasi va kelajagidir, degan umumiy xulosaga kelish mumkin. Shuning uchun ham tarbiya ijtimoiy hodisa. Tarbiya kishilik jamiyati paydo bo’lgan davrlardan beri mavjud. Negaki, inson yer yuzidagi eng mukammal zot bo’lishi uchun, avvalo, u tarbiyalanishi zarur. Xalqimiz orasidagi “Tarbiyachi, avvalo, o’zi tarbiya ko’rgan bo’lishi kerak”, degan naql bekorga ay- tilmagan. Mutafakkir Ibn Sino tarbiya beruvchilarga qara- ta, “Kimga qanday pandu nasihat qilsang, unga, avvalo, o’zing amal qil”, – deydi. Farzand tarbiyasida, ularning ma’naviy dunyoqarashini kengaytirish va boyitishda, mutafakkirlarning fikr-mulohazalari, pand-nasihatlari, hikmatlaridan foydalanish va barkamol insonni voyaga yetkazish barchamizning burchimizdir.

Farzand tarbiyasi haqida so’z borganda o’qitish texnologiyasini ham aytib o’tish lozim. Sababi bilimni hamma egallay oladi ammo, hamma ham bilimni atrofdagilariga yetkaza olish xususiyatiga ega emas. Shuning uchun ham ta’lim tizimida bilim berish texnologiyalarga asoslangan. Dars o’tish texnologiyasi qancha mukammal va pishiq bo’lsa talaba yoshlarga shuncha yetib borishi oson.

Shuning uchun ham hozirgi kunda O’zbekiston Respublikasi Ta’lim to’g’risidagi qonuning 4 moddasida Ta’lim sohasidagi asosiy prinsiplar quyidagicha belgilangan :

"Ta’lim sohasidagi asosiy prinsiplar quyidagilardan iborat:

- ta’lim ustuvorligining tan olinishi;
- ta’lim olish shaklini tanlash erkinligi;
- ta’lim sohasida kamsitishlarga yo’l qo’yilmasligi;
- ta’lim olishga doir teng imkoniyatlarning ta’minlanishi;
- ta’lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarning singdirilganligi;
- ta’lim va tarbiyaning insonparvarlik, demokratik xususiyati;
- ta’limning uzluksizligi va izchilligi;
- o’n bir yillik ta’limning hamda olti yoshdan yetti yoshgacha bo’lgan bolalarni bir yil davomida umumiy o’rta ta’limga tayyorlashning majburiyligi;
- davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablari doirasida ta’lim olishning hamma uchun ochiqligi;
- o’quv dasturlarini tanlashga doir yondashuvning yagonaligi va tabaqalashtirilganligi;

- insonning butun hayoti davomida ta’lim olishi;
- jamiyatda pedagoglarni ijtimoiy himoya qilishning kafolatlanganligi;
- ta’lim tizimining dunyoviy xususiyatga egaligi;
- bilimlilik, qobiliyatlilik va iste’dodning rag‘batlantirilishi;
- ta’lim tizimida davlat va jamoat boshqaruvining uyg‘unligi;
- ta’lim faoliyati sohasidagi ochiqlik va shaffoflik.

Bularni barchasidan ko‘rinib turibdiki davlatimiz qonunlari ham tariximiz bilan chambarchas bog‘liq holda tuzilganligi va har qanday sohaning zamirida farzand tarbiyasi kelajak avlod g‘oyasi borligini qonunda yozilgan zalvorli so‘zlar ifodalaydi ⁶.6

Xulosa qilib aytganda, oilada bola tarbiyasining milliy o‘ziga xos qoidalari mavjud bo‘lib, ota-onalar ulardan o‘rinli foydalanishlari lozim. Oilada ma’naviy-ruhiy hotirjamlik, o‘zaro totuvlik xukmron bo‘lsa, oila a‘zolari bir-birlariga g‘amxo‘r bo‘lsalar, bola tarbiyasining tayanch nuqtasini topa olsalar, bunday muhit bola tarbiyasiga ijobiy ta’sir etadi va ular farzandlariga haqiqiy baxt hadya etadilar, bu bilan ishimizda rivojlanish, jamiyatimizda olg‘a siljish bo‘ladi. Hammamizga ma’lumki, muqaddas kitoblarimiz va qadriyatlarimiz, buyuk sharq mutafakkirlarining merosi bizni doimo halol mehnat bilan yashashga, mardlik, saxovat va kamtarlikka, adolatga va mehr- oqibatga chaqiradi.

Albatta, har qaysi xalq yoki millatning ma’naviyatini, tarixini, o‘ziga xos urf-odat va an’analarini milliy qadriyatlarsiz tasavvur etib bo‘lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. 2017.24-iyun “Xalq so‘zi” gazetasi.
2. M. Farmonova “Sharq mutafakkirlarining ma’naviy me/[=’//rosida farzand tarbiyasi” (ilmiy-uslubiy qo‘llanma)” Tasvir Nashriyot uyi Toshkent-2020.
3. M. Qoshg‘ariy. Odob saboqlari. “Sharq yulduzi”, 1991. 1-son. Fors tilidan N.Komilov tarjimasi.
4. Abu Nasr Forobiy. “Fozil odamlar shahri”., Toshkent., Abdulla Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti., 1993
5. A. Avloniy. “Turkiy guliston yohud axloq”. T., “O‘qituvchi”. 1994
6. O‘zbekiston Respublikasi "Ta’lim to‘g‘risidagi” qonuni. 2020.

⁶O‘zbekiston Respublikasi "Ta’lim to‘g‘risidagi qonun ". 2020.